
 Prikaz

Noam Chomsky Who Rules the World?

Metropolitan Books, New York, 2016, 320 str.

Noam Chomsky američki je lingvist, filozof, kognitivni znanstvenik, povjesničar, socijalni kritičar te politički aktivist. Više od pedeset godina radio je na *Massachusetts Institute of Technology*, gdje je danas profesor emeritus. Posebno se istaknuo svojom teorijom o urođenoj univerzalnoj gramatici. Političkim se aktivizmom počeo baviti u vrijeme Vijetnamskog rata te, s obzirom da se izričito protivio američkoj intervenciji u Vijetnamu, pod tim dojmom piše i 1969. objavljuje knjigu *Američka moć i novi mandarini*. U Hrvatskoj je javnosti posebno odjeknula njegova knjiga *Mediji, propaganda i sistem* koja se temelji na njegovoj kritici političke instrumentalizacije medija. Njegova posljednja knjiga *Who Rules the World?* kao da zaokružuje njegovu dosadašnju kritiku; u njoj autor pažljivo secira kompleksnu sociološku, sigurnosnu, političku, ekonomsku i povijesnu sliku Zapada i demokratskih sustava.

Chomsky se u knjizi bavi analizom politike i stanja društva kako bi na neizravan način odgovorio na pitanje postavljeno u samom naslovu. S obzirom na to koliko je Chomsky u svojim dosadašnjim djelima vješto analizirao politiku i društvo, ni ovaj put nije čitatelje ostavio bez pomno razrađenih analiza, obilno potkrijepljenih činjenicama i povijesnom faktografijom.

Iako rođeni Amerikanac, vrlo jasno i neupitno kritizira političko djelovanje američke vlade, s posebnim naglaskom na vanjsku politiku. U nekoliko se poglavlja dotiče demokracije kao sustava i njene trajne smještenosti između kapitala i masovne demokracije. Chomsky ukazuje na negativnu stranu demokratskog sustava jer smatra da je velika većina ljudi, a to je upravo ona koja ne čini elitu, ustvari isključena iz bilo kojeg oblika vladanja. Zaključuje kako elitama nikad nije i neće odgovarati demokracija u svom iskonskom smislu jer ih u konačnici koči u ispunjavanju vlastitih ekonomskih ciljeva. Chomsky tvrdi kako “oružje” konzumerizma najlakše omogućava korporacijama i bogatom sloju društva da rade isključivo ono što pože. Međutim, Chomsky pritom postavlja zanimljivo pitanje – da li, ustvari, demokracija sa sobom nosi odgovornost i onih koji ne sudjeluju u samom vladanju, a to su građani. Tu dvojbu potkrepljuje time što je građanima Amerike danas prilično jednostavno komentirati negativno ponašanje vlastite vlade na međunarodnom planu. Naprimjer, vojne intervencije na Bliskom istoku su predmet opće društvene kritike, međutim američka javnost zaboravlja da je upravo ona putem demokratskog sustava neokonzervativnim elitama omogućila pravo intervencije te žrtvovanje slobode radi sigurnosti; stoga javnost sama mora snositi posljedice djelovanja vlastite vlade.

Nadalje, Chomsky kritizira SAD ponajviše po pitanju pravnog aspekta ljudskih prava, te za to uzima dva vrlo slikovita primjera. Prvi je ubojstvo Osame bin Ladena, koje je bilo praćeno “uživo” i evidentno se pokazalo da se radilo o prekoračenju sile. Osama bin Laden je ubijen bez ikakve mogućnosti predaje. Druga situacija spome-

nuta u knjizi je način odnošenja američkih sigurnosnih službi prema zarobljenicima; s tim u vezi također je javno priznato kako se svakodnevno koriste metode mučenja. Autor u ta dva primjera pokušava prikazati apsurd države koja istovremeno potiče i promiče ljudska prava na međunarodnom planu (i u ime istih ratuje) i transparentno ih krši.

Knjiga obiluje primjerima iz povijesti, kojima se autor koristi kako bi lakše dočarao čitateljima dubinsku problematiku krhkosti zapadnih demokratskih sustava. Ukazuje na to kako SAD svojom vojno-interventnom vanjskom politikom prvenstveno ispunjava svoj cilj održavanja svjetske hegemonije, a da pritom, ustvari, riskira s jedne strane vlastitu društvenu sigurnost i poredak, a s druge urušava svoj ugled i čini međunarodnu zajednicu permanentno nesigurnom. U svojoj analizi ide u širinu te spominje i druge dvije velike prijetnje čovječanstvu, koje također nastaju zbog samovolje i moći vladajućih političkih elita. To su globalno zatopljenje i opasnost od proliferacije nuklearnog oružja. U pogledu globalnog zatopljenja fascinira ga paradoks da se za ograničenje klimatskih anomalija te globalnog zatopljenja najviše bore upravo male i siromašne zemlje, koje u konačnici nisu ni približno odgovorne za sadašnje stanje ekosustava onoliko koliko su to SAD i Zapad. SAD i Kanada – dođuše, ne i Europa – po udjelu su zagađenja među najodgovornijima a da apsolutno najmanje napora ulažu u iznalaženje političkih rješenja po pitanju klimatskih promjena. U vezi s proliferacijom nuklearnog oružja i prijetnjom koju ono predstavlja Chomsky se osvrće na reakciju vladajućih elita te postavlja pitanje koga će direktno ugroziti nuklearni napad. To svakako neće

biti velike nuklearne sile, nego isključivo građani neke slabe države.

Koristeći se povijesnom faktografijom, te ažurnim praćenjem recentnog razvoja svakodnevne politike, zaključuje kako samo oni slabi i pobijeđeni na kraju bivaju osuđeni za zločine, jer pobjednici pišu povijest. Dokle god je tako, i dokle god je moć iznad demokracije i ljudskih prava te ciljevi elite na prvom mjestu, slika svijeta neće se značajno promijeniti na bolje. Knjiga je napisana razumljivo za svakoga tko je i najmanje zainteresiran za područje prvenstveno politike, a onda i ljudskih prava. Navedenih povijesnih činjenica je puno, možda su u nekim dijelovima i preopširne, pa se lako izgubi nit, ali terminologija i način pisanja prilagođeni su široj publici. Chomsky se ne koristi stručnim terminima, niti mu je pristup strogo znanstveno politološki. Riječ je dakle o publicističkoj knjizi, koja međutim, s obzirom na autorov široki intelekt i obrazovanost, zadovoljava sve kriterije ozbiljnog pristupa društvenoj i političkoj problematici demokracija i ljudskih prava Zapada.

*Tajana Perić
Zagreb*